

OHJEITA TIETEELLISEEN KIRJOITTAMISEEN JA ESSEEN LAATIMISEEN

Tieteellinen kirjoittaminen

Tieteellinen kirjoitelma välittää lukijalle tietoa sisältävän sanoman. Lukijan tulee ymmärtää sanoman sisältö sellaisena kuin kirjoittaja on sen tarkoittanut. Lukijan tulee myös voida tarkistaa kirjoittajan väitteiden todenperäisyys suorittamalla samat ajatuskulut tai toistamalla kirjoittajan tekemät kokeet ja havainnot. Tieteelliselle tekstille on luonteenomaista selkeä asiatyyli ja looginen eteneminen. Väitteet tulee perustella ja mielipiteet on selvästi erotettava todistettavista asioista.

Tieteellisessä tekstissä kirjoittaja välittää lukijalle mahdollisimman havainnollisen kuvan tutkimuskohteestaan ja tukee esitystään joko sitaatein eli suurin lainauksin tai vapaasti referoiden. Tietojen alkuperä on aina osoitettava ”tieteellisen” tarkasti. Tieteellisen tekstin tunnusmerkki on juuri se, että aina mainitaan tietojen alkuperä ja esitellään käytetty aineisto sekä käytetyt menetelmät. Siinä missä kaunokirjailijan on ensi osumalla saatava lukijansa ymmärtämään asia juuri siten kuin kirjailija tarkoittaa, siinä voi tiedekirjoittaja selittää ja selittää. Tieteellisessä tekstissä asia on kuvattava niin, että siitä saadaan mahdollisimman yksiselitteinen käsitys. Selvyys ei saa kärsiä lennokkuuden kustannuksella. Tieteellisessä tekstissä siis usein kuvataan ja selostetaan toisten kirjoittajien tekstejä joko referoiden tai siteeraten. Oma teksti on usein pääasiassa johdattelua, ennakkointia, asiasta toiseen siirtymä, kytkentöjä ja johtopäätöksiä. Nämä kolme tekstilajia – oma teksti, referaatti ja sitaatti – sekoittuvat kaiken aikaa, ja vain tutkijan oma näkökulma, lähestymistapa tekee tekstistä juuri tämän tutkijan opinnäytteen. Tiedetyyliin tulee jo kankeutta siitä, että joka kerta on samasta asiasta käytettävä samaa termiä tai sanontaa. Toiston välttämiseksi ei tule ottaa käyttöön varioivia ilmaisuja. (Ks. myös Luukka teoksessa Tieteellinen kirjoittaminen, Vastapaino, Tampere 2002.)

Essee

Essee on pienimuotoinen tieteellinen kirjoitelma jostain määritellystä aihealueesta ja se on pohdiskelevampi ja vapaamuotoisempi kuin esimerkiksi referaatti. Esseessä käsitellään jotain asiaa valitusta näkökulmasta, usein kirjallisuutta apuna käyttäen. Käytetyt lähteet merkitään yleensä tekstiin (lähteiden merkitsemisen tavat vaihtelevat eri oppiaineissa, opettaja antaa ohjeet). Esseessä saa näkyä kirjoittajan oma pohdinta ja ääni. Ennen

kirjoittamiseen ryhtymistä kannattaa selvittää, mitä esseeltä vaaditaan ja millaista lähdemateriaalia voi käyttää hyväkseen.

Esseen tekemisessä on tärkeää hahmottaa selkeä kokonaiskuva kirjoitettavasta aiheesta ja pyrkiä kirjoittamaan omin sanoin näkemyksensä asiasta. Siinä saa olla persoonallista otetta.

Esseen kirjoittamisen aakkoset

Esseen kirjoittaminen on luova prosessi. Se on ongelmanratkaisua, joka ei aina etene kovin suoraviivaisesti. Tässä kuitenkin joitain suuntaviivoja:

- A. Selvitä, mitä työltä edellytetään: esimerkiksi sivumäärä ja käytettävä kirjallisuus tai muu mahdollinen lisämateriaali. Perehdy kirjallisuuteen hyvissä ajoin.
- B. Usein esseelle annetaan valmiiksi tietty aihe tai aihevalikoima. Jos valmista otsikkoa ei anneta, koeta löytää sopiva aihe jostain itsellesi tutusta tai mielenkiintoisesta teemasta.
- C. Suunnittele, miten käytät ajan. Essee tulee jättää tietynä määräpäivänä.
- D. Aloita lukeminen ja tee muistiinpanoja. Kirjaa ylös kysymyksiä, mielipiteitäsi tai näkemyksiäsi asiasta. Koeta muodostaa jonkinlainen kokonaiskuva aiheesta.
- E. Suunnittele runko tai sisällysluettelo työillesi, valitse näkökulma. Kirjoitelman aihe tarkentuu usein vielä kirjallisuuteen tutustumisen myötä.
- F. Aloita kirjoittaminen mahdollisimman pian. Aloita sieltä, mistä helpoimmalta tuntuu. Tekstiä ei tarvitse kirjoittaa suoraan alusta loppuun eikä kerralla valmiiksi.
- G. Käytä lähdekirjallisuutta apuna, mutta älä siirrä tekstiä työhösi suoraan kirjoista, vaan koeta esittää asia omin sanoin. Mainitse tekstissä, ketä tai keiden tekstiä, ideoita tai ajatuksia lainaat. Opettaja antaa ohjeet siitä, miten lähteet merkitään.
- H. Rajaa aiheesi hyvin. On parempi perehtyä kapeaan rajattuun aiheeseen kuin raapaista pintaa laajasta aiheesta.
- I. Muokkaa vähitellen tekstiä ja kirjoita uusia versioita. Pyydä jotain ystävääsi lukemaan ja kommentoimaan tekstiäsi. Kirjoita lukijalle!
- J. Tarkastele esseetä kokonaisuutena: onko otsikkosi osuva työn sisältöön nähden, vastaatko olennaisiin kysymyksiin, onko työssäsi selkeä linja (punainen lanka) läpi koko työn?
- K. Tee esseen loppuun lähdeluettelo ja merkitse siihen aakkosjärjestykseen kaikki lainatut ja työssä käytetyt lähteet.
- L. Kun työsi on valmis, lue se vielä ajatuksella läpi ja korjaa mahdolliset muotovirheet ja kieliasu. Palauta essee määräpäivään mennessä.

Esseen jäsentelystä

Käsittelyn on edettävä johdonmukaisesti valitun jäsentelyn mukaisesti. Pääpiirteissään esseessä voidaan erottaa seuraavat osat: johdanto - käsittely - johtopäätökset. Tämä on kuitenkin vain auttavana ohjeena, ei normina, jota pitäisi kaavamaisesti noudattaa.

Esseessä voi käyttää alaotsikoita, mutta niitä ei numeroida. Onnistuneet alaotsikot jäsentävät tehokkaasti esitystä. Kappalejaon on oltava sellainen, että ilmenee selvästi, mitkä asiat liittyvät samaan kokonaisuuteen.

Lähteiden merkitseminen

Esseevastauksesta tulee käydä ilmi se, mikä osa tekstistä on kirjoittajan omaa tuotosta ja mikä osa on kirjallisuudesta poimittua. Tekstiviitteiden eli lähdeviitteiden tarkoitus on osoittaa lukijalle, mistä tekstissä esitetty tieto on peräisin tai kenen tekstiin tai ajatuksiin viitataan. Tekstiviitteet ovat tekstissä aina sillä kohdalla, jossa jonkun muun ajatuksiin on viitattu, ajatuksia referoitu tai suoraan lainattu. Esseessä ei käytetä yleensä suoria lainauksia, vaan viittaukset kirjallisuuteen osoitetaan muulla tavoin. Mikäli kuitenkin käytät suoria lainauksia, muista lainausmerkit!

Lähdeviitteisiin merkitään sulkeisiin tekstin kirjoittaja, kirjan painovuosi ja sivut, joista esitetty asia on poimittu. Kun lähteeseen viitataan vain yhdessä virkkeessä, tekstiviite sijoitetaan virkkeen sisään ja piste tulee sulkeen jälkeen: Gallialaisten sitkeys oli roomalaisten keskuudessa tunnettua (Heikkinen 1998, 123). Jos lähteeseen viitataan useammassa virkkeessä, tekstiviite toimii ikään kuin itsenäisenä virkkeenä ja piste sijoitetaan sulkeiden sisään: Gallialaisten sitkeys oli roomalaisten keskuudessa tunnettua. Se, jos mikä, keljutti paikallisia sotilasvirkamiehiä. (Heikkinen 1998, 123–124.)

Viitattaessa useamman kerran peräkkäin samaan lähteeseen ensimmäisellä kerralla tekstiviitteeseen tulee tekijä, vuosi ja sivut: (Heikkinen 1998, 123–124.). Jatkoksa riittää viittaus edellä mainittuun teokseen (emt.) ja sivut, joihin tekstissä viitataan: (emt. 12–131.)

Haastatteluihin viitattaessa sivunumeroa ei tietenkään ole, jolloin viite päättyy vuosilukuun: (Heikkinen 1998). Kun lainataan haastateltavan ajatuksia, tekstiviitteeseen tulee luonnollisesti haastateltavan nimi.

Jos samalta tekijältä on useampia samana vuonna julkaistuja teoksia, artikkeleita tms., eri kirjoitukset erotetaan toisistaan tekstiviiteissä ja lähdeluettelossa lisäämällä julkaisuvuoden loppuun aakkosjärjestyksessä pieni kirjain, jonka eteen ei tule välilyöntiä: (Heikkinen 1998a, 123), (Heikkinen 1998b, 10) jne.

Viittaus sekundaarilähteeseen eli toissijaiseen lähteeseen merkitään seuraavasti: Tolonen (1996) osoittaa, että itse Julius Caesar kantoi syvää huolta gallialaisten itsepäisyydestä (Heikkinen 1998, 124).

Viitattaessa asiaan, joka löytyy useammasta eri lähteestä, kirjoittajien nimet tulevat peräkkäin ajalliseen järjestykseen vanhimmasta uusimpaan samojen sulkeiden sisään erotettuna puolipisteellä: Rooman imperiumissa uskottiin, että gallialaisilla oli jokin epäinhimilliset voimat tuottava ihmejuoma. Juoman koostumusta tai muutakaan konkreettista tietoa siitä ei kuitenkaan saatu. (Tolonen 1996, 23; Moilanen 1997, 58; Heikkinen 1998, 126.)

Dokumentteihin, joissa ei ole henkilötekijää, viitataan tekstiviiteessä teoksen nimellä. Tällaisia dokumentteja ovat lait, asetukset, mietinnöt, arkistolähteet, esitteet jne.; esimerkiksi (Asetus ammattikorkeakouluopinnoista 256/1995.), (Keskon esite 2001.).

Elektronisiin lähteisiin viitattaessa noudatetaan tekstiviitettä kirjattaessa samoja periaatteita kuin edellä on esitetty.

Lähdeluettelo

Lähdeluettelosta käyvät ilmi kaikki ne lähteet, joihin tekstissä on viitattu. Lähdeluettelo otsikoidaan sanalla LÄHTEET. Se ei ole enää numeroitu luku. Käytettyjen lähteiden tulee olla työn kannalta olennaisia; lähdeluettelosta lukija näkee nopeasti, millaiseen aineistoon työ perustuu. Lähteiden käytössä tulisi pyrkiä mahdollisimman pitkälle niin sanottujen primäärlähteiden eli alkuperäisten lähteiden käyttöön. Perustellusta syystä voidaan kuitenkin käyttää myös sekundaarilähdettä eli toissijaista lähdettä.

Lähteet ryhmitellään luettelossa julkaistuihin ja julkaisemattomiin. Julkaistuja lähteitä ovat teokset, artikkelit, komiteamietinnöt, lait, asetukset, sarjajulkaisut ja televisiossa tai radiossa esitetyt ohjelmat. Julkaisemattomia lähteitä ovat opinnäytetyöt, haastattelut ja luentomuistiinpanot. Erilaiset lähteet merkitään lähdeluetteloön hiukan eri tavoin, mutta tietyt perussäännöt koskevat kaikkia:

- Lähdeviitteen ensimmäinen osa on sama kuin tekstiviitteessäkin käytetty eli tekijän sukunimi. Lähdeluetteloön merkitään sukunimen jälkeen etunimi.
- Julkaisuvuosi merkitään heti tekijän nimen jälkeen: Heikkinen, Heikki 1998.
- Julkaisuvuoden jälkeen mainitaan teoksen nimi: Heikkinen, Heikki 1998. Rooman nousu ja tuho.

Lähteiden merkitsemistavat lähde luettelossa

Kirjoista merkitään tekijä, julkaisuvuosi, teoksen nimi, monesko painos, painopaikka ja kustantaja: Heikkinen, Heikki 1998. Rooman nousu ja tuho (5. painos). Porvoo: WSOY. Jos tekijöitä on useampia, kaikki mainitaan samassa järjestyksessä kuin ne ovat teoksessakin: Heikkinen, Heikki & Tolonen, Taisto & Moilanen, Matti 1998. Roomalaiset (8. painos). Porvoo: WSOY.

Kokoomateoksiksi sanotaan teoksia, joiden eri luvuilla on eri kirjoittajia ja ne on mainittu. Silloin tekstiviitteessä viitataan juuri siihen kirjoittajaan, kenen ajatuksia lainataan sekä sivut, joilta kyseinen luku löytyy. Lähdeluettelosta löytyy tekstiviitettä vastaava nimi ja vuosiluku: Moilanen, Matti 1998. Rajakahakat Rooman imperiumin harmina. Teoksessa Heikkinen, Heikki (toim.) Rooman valtakunta. Porvoo: WSOY, 122–143.

Mikäli kysymyksessä on käännösteos, nykyisten tekijänoikeussäännösten mukaan mainitaan suomentajan koko nimi: Heikkinen, Hans 1992. Rooma, suom. Heikkinen, Heikki. Porvoo: WSOY.

Sarjajulkaisuista mainitaan tekijän, julkaisun nimen ja julkaisuvuoden ohella tarkasti julkaissut laitos, julkaisusarjan nimi ja julkaisun numero: Heikkinen, Heikki 1999. Gallialaisten vastarintaliike Rooman vallan aikana. Joensuun yliopisto. Historian laitoksen tutkimuksia A 1.

Dokumentit ilman henkilötekijää merkitään lähdeluetteloön kuten ne on merkitty tekstiviitteeseenkin eli omalla nimellään: Asetus ammattikorkeakouluopinnoista, 256/1995. Huumausainelaki 1972. 21.1. 1972/41.

Lehtiartikkelit merkitään lähteisiin sijoittamalla ensin tekijän nimi, vuosiluku, artikkelin nimi, julkaisu, julkaisun numero, vuosikerran (volyymin) numero ja sivut, joilta artikkeli löytyy: Heikkinen, Heikki 1998. Suomalaisen ja gallialaisen syrjäytymisprosessin samankaltaisuus. Sosiaaliturva 10/1998, 18–24.

Opinnäytetöihin viitattaessa kerrotaan tekijän ja työn nimen ja vuosiluvun lisäksi myös se, millaisesta opinnäytteestä on kysymys ja missä se on tehty: Heikkinen, Heikki 1996. Gallialaisten perusterveydenhuollon haasteet. Opinnäytetyö. Susirajaopisto.

Yliopistollisista opinnäytteistä mainitaan, minkä asteisesta työstä on kysymys: Heikkinen, Heikki 1998. Luonnonparannusmenetelmien problematiikkaa Rooman imperiumin ajalla. Pro gradu -tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Haastatteluista mainitaan ensin haastateltava, haastateltavan ammatti/asema ja koulutus, haastattelu-aika ja -paikka sekä haastattelija: Heikkinen, Heikki. Roomalaisen oikeuden apulaisprofessori, OTT. Huhtikuu 1999. Helsinki. Tolonen, Toimi.

Luentomuistiinpanoista kerrotaan luennoijan nimi, aika, aihe ja paikka: Heikkinen, Heikki 1998. Roomalaisen terveydenhuollon luennot 5.–12.11.1998. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Elektronisia lähteitä käytetään yhä enemmän, ja niitä käytettäessä on oltava tarkasti perillä niiden luotettavuudesta (julkaisijana on alan tunnettu vaikuttaja, yhteisö, julkaisu on arvioitu jollakin tasolla, julkaisussa on päivitys). Elektronisia lähteitä ovat esimerkiksi erilaiset dokumentit, tietokannat, tietueet, romput, disketit, tiedostot, www-sivut ja sähköpostiviestit.

Elektronisiin lähteisiin (www-sivut ja sähköposti) viitattaessa noudatetaan lähteen tunnistetietoja kirjattaessa samoja periaatteita kuin edellä on esitetty, paitsi että perinteisiin tietoihin (mm. tekijä, nimeke, julkaisija) lisätään julkaisutyyppi ja viittauksen ajankohta. Esimerkiksi www-muotoisen elektronisen lähteen lähdemerkintä on seuraavanlainen: Hintikka, Kari. 1994. Tieto – neljäs tuotannontekijä. Viitattu 30.12.1994. <URL: <http://www.uiah.fi/~cons/t4.php>>. Tekstin sisäisessä viitteessä edellä mainittu lähde merkitään totuttuun tapaan: (Hintikka 1994).

Sähköpostin lähdemerkintä on seuraavanlainen: Heikkinen, Heikki 2000. Uudet tuotannontekijät, luentomateriaali. Viitattu 28.6.2001. heikkinen.heikki@humak.edu. Tekstin sisäisessä viitteessä edellä mainittu lähde merkitään totuttuun tapaan: (Heikkinen 2000).

Videon, CD-ROM:n ja ääninauhan lähdemerkintöihin kirjataan videon, CD-ROM:n ja ääninauhan tekijä(t), tuotantovuosi, nimeke, julkaisupaikka ja julkaisija. Esimerkiksi videon lähdemerkintä on seuraavanlainen: Heikkinen, Heikki 2001. Nykytanssin muodot. (Video.) Helsinki: VideoTuottajat. Tekstin sisäisessä viitteessä edellä mainittu lähde merkitään totuttuun tapaan: (Heikkinen 2001).

Kirjallisuutta opiskelutaidoista

- Aikuisten oppimisen uudet muodot. Kohti aktiivista oppimista. Vapaan sivistystyön 34. vuosikirja. 1993.
- Julkunen, Marja-Liisa 1993. Lukijaksi kasvaminen.
- Keskinen, Soili & Kinnunen, Riitta & Silven, Maarit 1991. Kohti itseohjautuvaa opiskelutaitoa. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Avoin korkeakouluopetus.
- Lagercrantz, Olof 1996. Lukemisen ja kirjoittamisen taidosta.

- Lindberg, Julian 1993. Oppimaan oppiminen – opas oppimistaitojen kehittämiseen. AINO-projektin oppimateriaalia. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Linnankylä, Pirjo & Mattinen, Eija & Olkinuora, Asta 1989. Prosessikirjoittamisen opas. Keuruu: Otava.
- Ringom, Bjorn 1994. Opi oppimaan. Helsinki: Kirjapaino TaPo Oy.
- VITAE DISCIMUS – Opiskele elämää varten. Avoimen korkeakouluopiskelijan opas. 1987. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Kirjalliset tuotokset:

- Havola, Liisa 1993. Tiivistelmästäkö apua ymmärtämiseen? Julkaisussa Kangasniemi, E. & Konttinen, R. (toim.). Lue, etsi, tutki. Helsinki: WSOY. Sivut 170–178.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka & Liikanen, Pirkko & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1992. Tutkimus ja sen raportointi (4. uudistettu painos). Helsinki: Kirjayhtymä.
- Latomaa, Timo & Pavas, Leena & Kemppainen, Tapani 1992. Referaatista tutkimukseen. Kirjallisten töiden laatimisohteita (2. korjattu ja lisätty painos). Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 47.
- Lieko, Anneli ym. Ohteita tutkielman kirjoittajille. Helsinki: Yliopistopaino.
- Tella, Seppo 1994. Luettavuuden ja luotettavuuden lähteillä. Opas lähteiden merkintään (2. tarkistettu painos). Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.